

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**ANALIZA RAZVOJA TURIZMA V ŠTAJERSKI
REGIJI**

Natalija Jesenik

Ljubljana, marec 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

ANALIZA RAZVOJA TURIZMA V ŠTAJERSKI REGIJI

Kandidatka: Natalija Jesenik
Vpisna številka: 04034747
Študijski program: Visokošolski strokovni program Uprava prva stopnja
Mentor: prof.dr. Srečko Devjak

Ljubljana, marec 2011

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Podpisana Natalija JESENIK, študentka visokošolskega strokovnega programa Uprava, I. stopnja, z vpisno številko 04034747, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: Analiza razvoja turizma v Štajerski regiji.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbela, da so vsa dela ter mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, ter sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala Nataša Klis, prof.

V Mariboru, 21. 02. 2011

Natalija JESENIK

POVZETEK

Turizem predstavlja za Slovenijo razvojno in poslovno priložnost ter lahko glede na sedanjo stopnjo razvoja v naslednjih letih postane ena izmed najpomembnejših panog slovenskega gospodarstva.

Diplomska naloga predstavlja splošne značilnosti turizma v Štajerski regiji. Proučiti poskuša problematiko ključnih dejavnikov, ki so pomembni za uspešno rast in razvoj turizma v sami regiji ter na osnovi tega podati ugotovitve. Naloga podaja na podlagi zbrane domače in tuje literature primerjalno analizo s tujo geografsko podobno regijo Avstrijsko Štajersko. Opisuje vlogo in pomen treh sektorjev, javnega, gospodarskega ter civilnega, ki so ključnega pomena za obstoj na konkurenčnem trgu.

V nalogi je ugotovljeno, da ima Štajerska regija v primerjavi z Avstrijsko Štajersko v proučevanem obdobju 2004–2009 višjo povprečno letno rast nočitev in prihodov. Prav tako število prihodov in nočitev v proučevanem obdobju iz leta v leto narašča, razen v letu 2009, kjer je beležen padec, ki ga pripisujemo gospodarski krizi.

Ključne besede: Štajerska regija, Štajerska, Avstrijska Štajerska, turizem, destinacija.

SUMMARY, ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE STYRIAN REGION

To Slovenia tourism represents a developmental and business opportunity, and regarding the current stage of development, in the years to come it may become one of the most important sectors of the Slovenian economy.

This thesis presents the general characteristics of tourism in the Styria region. It attempts to examine the issue of the key factors important for a successful growth and development of tourism in the region itself and based on it present the findings. Based on the gathered domestic and foreign literature the diploma presents a comparative analysis with a foreign but geographically similar Austrian Styria. It describes the role and importance of three sectors, public, commercial and civil, which are crucial to maintain ones existence in the competitive market.

The thesis concludes that the Styria region has a higher average of annual growth in overnight stays and arrivals in comparison with the Austrian Styria in the study period 2004 – 2009. The number of arrivals and overnight stays in the study period, grew from year to year except in 2009 where drop was recorded that is a result of the economic crisis.

Key words: Styria region, Styria, Austrian Styria, tourism, destination.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA	ii
POVZETEK	iii
SUMMARY	iv
KAZALO GRAFIKONOV	viii
KAZALO SLIK	vii
KAZALO TABEL	vii
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	viii
1 UVOD	1
1.1 Izhodišče diplomskega dela	1
1.2 Namen, cilj in osnovne trditve	2
1.2.1 Namen naloge	2
1.2.2 Cilj naloge	2
1.2.3 Osnovne trditve	2
1.3 Metode dela	3
1.4 Struktura diplomskega dela	3
2 ANALIZA STANJA	4
2.1 Splošne opredelitve	4
2.1.1 Svetovni trendi turističnega razvoja	4
2.2 Opredelitev pojma turistične destinacije	4
2.2.1 Osnovni elementi turistične destinacije	5
2.2.2 Vrste turističnih destinacij	6
2.3 Opis območja štajerske regije	7
2.3.1 Geografske značilnosti in prometna dostopnost	8
2.3.2 Prebivalstvo	9
2.3.3 Organiziranost javnega sektorja v Štajerski regiji	9
2.4 Analiza turističnega povpraševanja	10
2.5 Analiza turistične ponudbe v štajerski regiji	14
2.5.1 Obstoječe pozicioniranje celotnega območja	14
2.5.2 Kvantitativna analiza ponudbe	14
3 PRIMERJALNA ANALIZA ŠTAJERSKE REGIJE	24
3.1 Predstavitev metodologije primerjalne analize	24
3.1.1 Predstavitev in kratka analiza primerljive destinacije Avstrijske Štajerske	24
3.2 Primerjava avstrijske štajerske s štajersko regijo	30
4 POMEN IN VLOGA DELEŽNIKOV JAVNEGA, CIVILNEGA IN GOSPODARSKEGA SEKTORJA	32

4.1	Strategija partnerstev.....	32
4.2	Vloga in pomen javnega sektorja	32
4.3	Vloga in pomen podjetniškega sektorja.....	33
4.4	Vloga in pomen civilnega sektorja	34
5	PREDLOGI IZBOLJŠAV.....	34
6	ZAKLJUČEK.....	36
	LITERATURA IN VIRI	37

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Starostna struktura prebivalstva v Štajerski regiji	9
Grafikon 2: Število prihodov in nočitev v Štajerski regiji	12
Grafikon 3: Emitivni trg	13
Grafikon 4: Število ležišč po občinah v Štajerski regiji	18
Grafikon 5: Število objektov po občinah v Štajerski regiji	18
Grafikon 6: Namestitve po objektih v Mariboru in okolici	20
Grafikon 7: Prihodi in nočitve v Štajerski regiji od 2004–2009	23
Grafikon 8: Starostna struktura prebivalcev Avstrijske Štajerske v letu 2009	25
Grafikon 9: Prihodi in nočitve v Avstrijski Štajerski od 2004–2009	27

KAZALO SLIK

Slika 1: Zemljevid	8
--------------------	---

KAZALO TABEL

Tabela 1: Administrativne ureditve	10
Tabela 2: Število prihodov in nočitev v Štajerski regiji 2004–2009	11
Tabela 3: Namestitvene kapacitete v turistični destinaciji Štajerska, 2009	15
Tabela 4: Struktura hotelskih namestitvenih kapacitet na Štajerskem v letu 2009	16
Tabela 5: Število objektov in ležišč po občinah v Štajerski regiji	17
Tabela 6: Število ležišč po vrstah objektov po občinah v Štajerski regiji	19
Tabela 7: Nočitve po občinah v Štajerski regiji	21
Tabela 8: Prihodi po občinah v Štajerski regiji	21
Tabela 9: Prihodi in nočitve v Štajerski regiji 2004–2009	22
Tabela 10: Prihodi in nočitve v Avstrijski Štajerski 2004–2009	26
Tabela 11: Število objektov z nastanitvami na Avstrijskem Štajerskem	28
Tabela 12: Primerjalni kazalniki	29
Tabela 13: Povprečna letna stopnja rasti 2004–2009	31

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

SURS	Statistični urad Republike Slovenije
ZZT Maribor	Zavod za turizem Maribor

1 UVOD

1.1 IZHODIŠČE DIPLOMSKEGA DELA

Turizem predstavlja danes za večino prebivalcev razvitih dežel način življenjskega sloga, za državo pa pomeni pridobivanje denarnih sredstev in zaposlovanje na tem področju. Turizem je pomembna dejavnost s številnimi ekonomskimi učinki; na njegovi osnovi se razvijajo tudi druge gospodarske dejavnosti, spreminjata pa se tudi struktura proizvodnje in porabe, posredno ter neposredno povezane s turizmom.

S turizmom je povezano veliko dejavnosti, nekatere bolj druge manj. Sem sodijo predvsem dejavnosti, ki zagotavljajo storitve splošne in turistične infrastrukture ter številne druge, ki jih porabljajo in uporabljajo turisti. Turizem predstavlja priložnosti, ki vplivajo na ekonomski, družbeni in prostorski razvoj države oz. kraja, v katerem se razvija. Vpliva na naravne vrednote in kulturno dediščino, na življenje domačinov ter duševno in telesno počutje turistov. Kot turista imamo v mislih osebo, ki se poda na izlet oziroma potovanje, da bi se sprostil in zdravstveno ter psihofizično opomogel in ker ga privlači spoznavanje drugih dežel ter krajev.

Vse več ljudi želi spoznati druge dežele in pokrajine tako, da zraven kulturnih in naravnih znamenitosti spoznavajo tudi njene ljudi, navade ter šege. Glede na tempo življenja in vedno več stresa se vse več ljudi izogiba bučnemu organiziranemu turizmu, hotelskim storitvam in neosebni odnosu. Zato se vse več turistov zateka v turistična središča, kjer zraven naravnih in kulturnih znamenitosti iščejo čist zrak, mir, domače specialitete, dobra vina ter gostoljubje domačinov. V diplomski nalogi sem kot turistično destinacijo izbrala Štajersko regijo, ki je s svojo ugodno lego in veliko naravnimi danostmi prav tako privlačna za mnoge turiste. Vendar kljub naravnim in kulturnim danostim, ki jih premore Štajerska, naletimo na ovire ter neizkoriščenost letih, ki zavirajo rast razvoja turistične dejavnosti. Pojavlja se vprašanje: »Zakaj se turizem v Štajerski regiji slabo razvija?« V nalogi bom opisala Štajersko regijo in podala analizo turistične ponudbe ter povpraševanja turističnih dejavnikov v Štajerski regiji. Podala bom primerjavo s tujo destinacijo Avstrijsko Štajersko, ki je po razvitosti, naravnih in kulturnih danostih podobna Štajerski regiji, ter poskušala na osnovi podanih rezultatov poiskati razloge za slabšo turistično razvitost.

1.2 NAMEN, CILJ IN OSNOVNE TRDITVE

1.2.1 NAMEN NALOGE

Namen diplomskega dela je ugotoviti, zakaj se turizem v Štajerski regiji slabo razvija. Štajerska regija ima veliko naravnih danosti in znamenitosti, ki pa so nezadostno izkoriščene ter nam ne prinašajo zelenega učinka. Primerjali bomo Štajersko regijo s podobno destinacijo in poskušali ugotoviti razlike ter podati mnenje oziroma predloge za izboljšave. Želela sem raziskati, kakšna je turistična ponudba v sosednji državi, kakšne so podobnosti oziroma kako se med seboj razlikujemo v svoji turistični ponudbi.

1.2.2 CILJ NALOGE

Cilj diplomskega dela je primerjati turistično ponudbo v Štajerski regiji s turistično ponudbo v destinaciji Avstrijska Štajerska, ugotoviti razlike ter podati predloge za izboljšave.

1.2.3 OSNOVNE TRDITVE

Trditve, ki smo jih poskušali dokazati v diplomski nalogi, so bile:

- turizem v Štajerski regiji se razvija slabše kot v sosednji Avstriji;
- število prihodov in nočitev turistov v Štajerski regiji upada, kljub temu da se turizem v državi povečuje;
- prihajajoča Evropska prestolnica kulture 2012 in Univerzijada 2013 bosta v omenjeni destinaciji turizmu doprinesla boljše izkoriščenost danih turističnih infrastruktur in temu primerno boljše rezultate.

1.3 METODE DELA

Diplomska naloga temelji na opisnem pristopu, predvsem pa na raziskovanju, kjer bomo poskušali ugotoviti razloge za slabo izkoriščene možnosti za razvoj turizma v Štajerski regiji. Predstavljeni bodo grafični prikazi ponudbe in povpraševanja, uporabili bomo komparativno metodo – primerjavo Štajerske regije s podobno tujo destinacijo.

Podatke bomo zbirali s pomočjo spleta, člankov, tuje in domače literature ter jih urejali in obdelovali. Pomemben del podatkov bomo pridobili na Zavodu za turizem Maribor in Turističnem društvu Maribor.

1.4 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA

Osrednji del diplomskega dela je vsebinsko razdeljen na tri sklope. Prvi sklop opisuje Štajersko regijo in analizira zmogljivosti turistične ponudbe ter povpraševanje v regiji. Drugi sklop zajema opis tuje destinacije Avstrijska Štajerska, na osnovi katere je podana primerjalna analiza s Štajersko regijo. S primerjalno analizo smo poskušali ugotoviti, kakšne so pomanjkljivosti v turizmu v Štajerski regiji, v primerjavi s tujo, s katero sta si naravno in kulturnozgodovinsko podobni. Opisane so vloge in pomen javnega, gospodarskega ter civilnega sektorja, ki so ključnega pomena za uspešen razvoj turizma v Štajerski regiji. V tretjem sklopu so podani predlogi za izboljšave, s katerimi bi pospešili rast turizma v Štajerski regiji.

2 ANALIZA STANJA

2.1 SPLOŠNE OPREDELITVE

2.1.1 SVETOVNI TRENDI TURISTIČNEGA RAZVOJA

Vedno več je premožnih ljudi, časa pa vedno manj – čas je torej vedno bolj dragocena komponenta, zato želijo obiskovalci maksimalno užitek v čim krajšem času.

Današnji turist je vedno bolj zahteven, pričakuje vedno kvalitetnejše turistične storitve, vendar po ugodnejši ceni. Kar pomeni, da ostaja cenovna politika ključnega pomena. Iz tega lahko sklepamo, da bodo potovanja v prihodnosti cenejša, krajša, a intenzivnejša. Več potovanj bo bližje domu. Pričakovana je hitrejša rast kontinentalnih in počasnejša rast medkontinentalnih potovanj. Vsekakor bo večja mobilnost in frekvenčnost prebivalstva.

Današnjim turistom, med katerimi je vedno več takih, ki potujejo sami, več žensk in starih staršev, ki potujejo z vnuki, ter razširjenih družin, ki potujejo skupaj, je vedno manj pomembno, katero destinacijo bodo obiskali, kar pomeni, da niso več tako predani posamezni destinaciji, kot so bili v preteklosti.

Vedno večje zavedanje o pomenu zdravega načina življenja in potreba po begu od vsakdanjega stresa vplivata na porast povpraševanja po produktih, kot so spa/wellness turizem, aktivne počitnice, križarjenje ... V obdobju klimatskih sprememb se nadaljuje trend vračanja k naravi, kar vpliva na povečanje povpraševanja po ekoloških turističnih produktih; turisti želijo občutiti bolj emocionalno in kulturno povezanost z ljudmi ter skupnostmi, ki jih obiskujejo. Razširjenost uporabe interneta in aktivno trženje preko spleta različnih agencij, turističnih operatorjev ter posameznih hotelov, omogočata potrošnikom večjo prostost in fleksibilnost pri organiziranju lastnega potovanja.

2.2 OPREDELITEV POJMA TURISTIČNE DISTINACIJE

Lokalna turistična destinacija v mednarodnem okolju je fizični prostor, na katerem turist preživi vsaj eno nočitev. Vključuje turistične proizvode, kot so podporne storitve in znamenitosti ter turistična sredstva, ki se uporabijo v enem dnevu popotovanja.

Turistična destinacija ima fizične in upravne omejitve, ki opredeljujejo njeno upravljanje ter videz in dožemanje, kar vpliva na njeno tržno konkurenčnost. Lokalne destinacije vključujejo različne zainteresirane strani, ki so pogosto sestavljene iz gostiteljske skupnosti in lahko z mreženjem tvorijo večje destinacije. Destinacije so lahko na različnih ravneh, od celotne države npr. Slovenija, regije kot je Štajerska, vasi, mesta do samostojnega centra, kot je npr. Pohorje.

2.2.1 OSNOVNI ELEMENTI TURISTIČNE DESTINACIJE

Destinacije vključujejo številne osnovne elemente, ki privabljajo turiste, da obišejo destinacijo, in zadovoljujejo njihove potrebe po prihodu. Te osnovne elemente lahko razdelimo na znamenitosti in na preostale elemente:

- znamenitosti,
- javne ter zasebne dobrine,
- dostopnost,
- človeški viri,
- videz in značaj,
- cena.

Znamenitosti so pogosto fokus pozornosti turistov in lahko zagotovijo začetno motivacijo za turiste, da to destinacijo obišejo. Le-te so lahko naravne – plaže, gore, parki, lahko so grajene ali kulturne – muzeji, gledališča, galerije. Lahko so javne, kot so naravni parki, kulturni in zgodovinski spomeniki, ali pa so znamenitosti ter storitve skupnosti, kot so kultura, dediščina ali življenjski slog. Drugi manj otipljivi dejavniki, kot so edinstvenost in emocionalni sprožilci, prav tako pritegnejo turiste.

Turistična infrastruktura zajema raznovrstne storitve in objekte, ki omogočajo turistom prenočevanje ter vključujejo osnovno infrastrukturo, kot so toaletni prostori, javni prevozi in ceste; prav tako tudi neposredne storitve za turiste, kot so nastanitve, informacije za turiste, objekti za rekreacijo, vodniki, operaterji ter gostinstvo in nakupovanje.

Dostopnost – destinacija mora biti dostopna veliki večini prebivalstva po cesti, z letalskimi prevozniki, železnico ali ladjami. Turisti naj bi potovali dokaj enostavno, zahteve za vizume, vhodne točke in posebne pogoje za vstop je potrebno obravnavati kot del dostopnosti destinacije.

Človeški viri – turizem je delovno intenziven in je interakcija z lokalnimi skupnostmi ter pomemben vidik turističnega doživetja. Dobro usposobljena turistična delovna sila in državljani, ki se zavedajo koristi ter odgovornosti, in so povezani z rastjo turizma, so nepogrešljiv element uspešne turistične destinacije ter jih je treba upravljati v skladu z destinacijsko strategijo.

Videz – edinstven značaj ali videz je pri privabljanju turistov na določeno destinacijo ključnega pomena. Ni dovolj, da imamo veliko lepih znamenitosti in dobrin, če se potencialni turisti tega ne zavedajo.

Videz destinacije se lahko spodbuja na različne načine, npr. z marketingom in s trženjem blagovne znamke, preko popotniških medijev, z e-marketingom. Videz destinacije vključuje edinstvenost, znamenitosti, okoljsko kakovost, varnost, ravni storitev in prijaznost ljudi.

Cena je pomemben vidik konkurenčnosti destinacije v primerjavi z drugimi. Dejavniki cene vključujejo stroške prevoza do destinacije in nazaj domov, prav tako pa tudi stroške za namestitve, ogledе znamenitosti, hrano ter turistične storitve.

Turistične destinacije so v bistvu zmes privlačnosti, storitvenih dejavnosti in transportnega sistema. Če manjka eden od teh elementov, ne more priti do razvoja turistične dejavnosti. Še več, med navedenimi elementi mora biti vzpostavljena neka vrsta skladnosti, da ne prihaja do ozkih grl v razvoju destinacije (Mihalič, 2008).

Zakon o spodbujanju razvoja turizma v Republiki Sloveniji v 4. členu imenuje turistično destinacijo na območju Slovenije »turistično območje« in ga opredeljuje kot geografsko zaokroženo območje ene ali več občin, ki ponujajo določen splet turističnih storitev oz. integralnih turističnih proizvodov (od storitve prenočevanja, prehrane, zabave, rekreacije do drugih storitev za prosti čas in drugih storitev), zaradi katerih ga turist oziroma turistka izbere za svoj potovalni cilj.

2.2.2 VRSTE TURISTIČNIH DESTINACIJ

Ločimo podeželski turizem – destinacija podeželje, urbani turizem – destinacija mesta, obisk znamenitosti – destinacija zgodovinska dediščina, kulturni turizem – destinacija kulturne znamenitosti in ekoturizem – destinacija neokrnjena ter zaščitena narava. Ločimo destinacije glede na njihovo oddaljenost, kar ima tudi močan vpliv na zaznavanje turista o pomembnosti, redkost obiska in druge destinacije. Zavedati se moramo, da lahko vsebuje neka destinacija znotraj sebe več različnih tipov destinacij, npr. destinacija Maribor vsebuje tako urbani kot kulturni turizem in obisk drugih znamenitosti, zato strogega ločevanja ne moremo zagotoviti (Planina in Mihalič, 2006). Kljub temu pa v vsaki destinaciji prevladuje določen tip destinacije nad drugimi, kar pa se ponavadi že navezuje na tržni segment oz. zaznavanje obiskovalcev.

Zanimiva je delitev na primarne – ciljne in sekundarne – tranzitne turistične destinacije (Hudman, 1993). Primarne so tiste, ki so osrednji cilj potovanja in vsebujejo elemente, ki so privabili ter prepričali turista k obisku. Sekundarne pa so tiste, ki so med krajem

bivanja in primarno (ciljno) destinacijo ter so kot element geografske lokacije hkrati prednost in slabost, saj so odvisne od privlačnosti ciljne destinacije. Druga lastnost sekundarne destinacije pa je kratkoročnost obiska turistov, saj večina turistov načrtuje daljše preživljanje časa na ciljni destinaciji.

2.3 OPIS OBMOČJA ŠTAJERSKE REGIJE

Štajerska regija obsega 22 občin na področju Pohorja, Slovenskih goric in Dravskega polja s centrom v mestu Maribor, drugem največjem mestu v Sloveniji.

Slika 1: Zemljevid

Vir: Zavod za turizem Maribor (2009)

2.3.1 GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI IN PROMETNA DOSTOPNOST

Štajersko geografsko zaznamujejo gričevja na severovzhodu, Pohorje na severu in severozahodu ter Dravsko polje na jugu. Štajerska leži v vzhodnem delu Slovenije in ima ugodno prometno ter geografsko lego. Zaznamujejo jo mejna lega z Avstrijo ter ugodna strateška lega zaradi bližine Ptuja, Celja in Prekmurja. Območje meri 1.310,60 km² in ima 237.065 prebivalcev. Po površini je največja občina Slovenska Bistrica (260 km²), po številu prebivalcev pa Mestna občina Maribor (113.113). Število prebivalstva predstavlja 11,66 % prebivalstva v Sloveniji, po površini pa obsega območje Štajerske 6,46 % vsega ozemlja v Sloveniji.

Podnebje je zmerno do prehodno panonsko (celinsko). Povprečna količina padavin se giblje med 900 in 1100 mm, kar uvršča Štajersko med srednje bogata padavinska območja v Sloveniji s precej hladnimi zimami ter precej vročimi poletji.

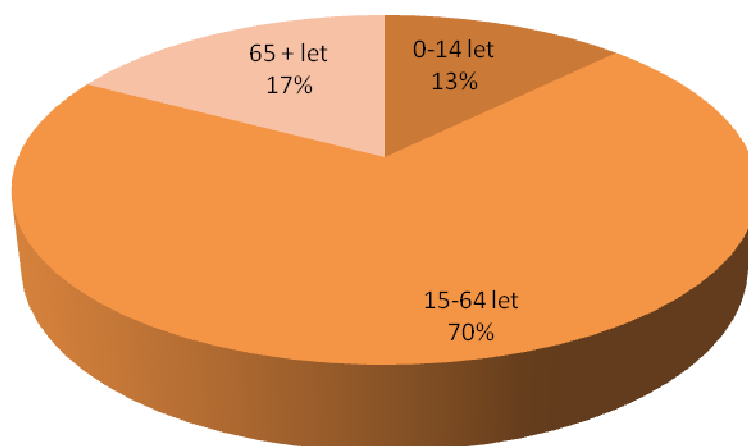
Kamninska sestava je pestra, saj imamo na eni strani peščeno-prodnata tla ob reki Dravi, ilovnato-glinenske nanose pohorskih potokov do peščenjakov, konglomeratov in apnencev na Pohorju.

Za vzhodni del je značilna razložena poselitev ter značilna »cerkvena« naselja na slemenih, medtem ko na zahodnem delu prevladujejo razložena naselja. V vzhodnem delu je vesplošen proces depopulacije, napredovala so samo nekatera središčna naselja, medtem ko je na zahodu opazen trend priseljevanja.

2.3.2 PREBIVALSTVO

Na področju Štajerske regije živi 225.888 prebivalcev, kar predstavlja 11,1 % slovenskega prebivalstva.

Grafikon 1: Starostna struktura prebivalstva v Štajerski regiji v drugi polovici leta 2008

Vir: Zavod za turizem Maribor (2009)

Analiza starostne strukture kaže, da zaznamuje Štajersko večji delež starejšega prebivalstva, medtem ko je delež mladega prebivalstva nižji, kot velja za povprečje v Sloveniji.

2.3.3 ORGANIZIRANOST JAVNEGA SEKTORJA V ŠTAJERSKI REGIJI

Območje Štajerske regije je v obdobju od osamosvojitve doživljalo številne spremembe na področju lokalne ureditve in administrativnih upravnih enot.

Številne občine so se razdružile oz. odcepile od nekdanjih administrativnih centrov. Tako je nastala regija 22 občin, ki so si med seboj po velikosti in številu prebivalcev zelo različne.

Spodnja tabela prikazuje nekatere osnovne značilnosti administrativne ureditve Štajerske regije.

Tabela 1: Administrativne ureditve

Št. občin	22
Št. naselij	389
Največja občina	Slovenska Bistrica (260,1 km ²)
Najmanjša občina	Miklavž na Dravskem polju (12,5 km ²)
Občina z največjim št. prebivalcev	Maribor (113.113)
Občina z najmanjšim št. prebivalcev	Cerkvenjak (2.049)

Vir: Zavod za turizem Maribor (2009)

Za razvoj turizma v Štajerski regiji je pomembno dejstvo, da delujejo na območju številne organizacije, agencije in zavodi, katerih primarni cilj je strateško usmerjati, razvijati ter promovirati turizem in povezovati turistične ponudnike na Štajerskem.

2.4 ANALIZA TURISTIČNEGA POVPRŠEVANJA

Da bi dobili vtis o velikosti in pomenu neke regije v širšem okolju, je potrebno analizirati kazalnike turističnega povpraševanja, ki nam dajejo jasno sliko trenutnega razvoja destinacije.

Turistično povpraševanje na Štajerskem je v obdobju od leta 2004 do 2009 beležilo konstantno rast, z izjemo manjšega padca v letu 2005. V preučevanem obdobju se je število prihodov povečalo za 41,1, in sicer na 106.392, medtem ko se je število nočitev povečalo za nekoliko manj, 27,2 %, in doseglo raven 263.261 nočitev.

Tabela 2: Število prihodov in nočitev v Štajerski regiji 2004–2009

Leto	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Povprečje
Prihodi	75.398	74.062	78.064	104.402	105.529	106.392	90.641
Vj – prihodi		98	105	134	101	101	
Nočitve	206.954	202.520	216.785	265.226	262.565	263.261	236.219
Vj – nočitve		98	107	122	99	100	

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010)

NOČITVE

$$\bar{V} = 100 \sqrt[5]{\frac{263261}{206954}} =$$

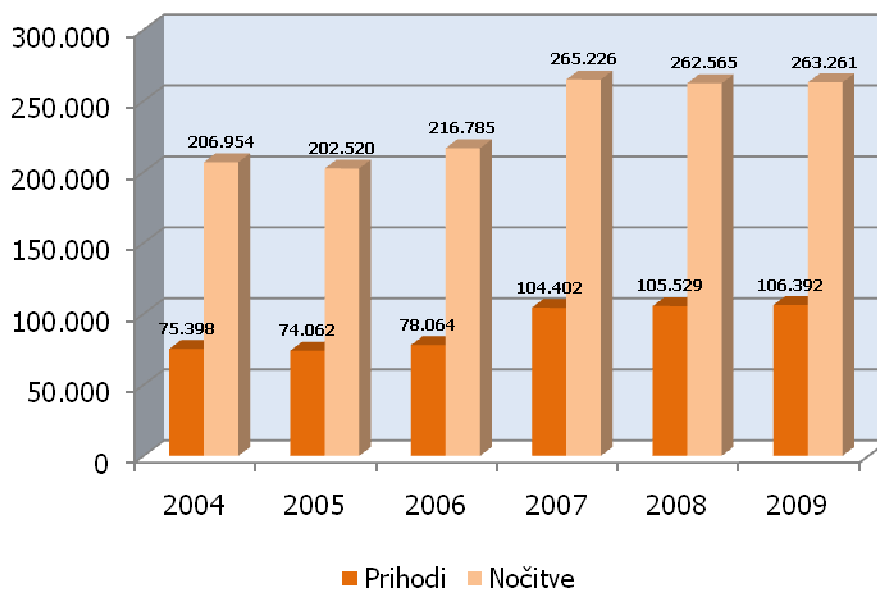
Pov. ver. indeks = 104,93
 Pov. l. st. rasti = 4,93 %

PRIHODI

$$\bar{V} = 100 \sqrt[5]{\frac{106392}{75398}} =$$

Pov. ver. indeks = 107,13
 Pov. l. st. rasti = 7,13 %

Grafikon 2: Število prihodov in nočitev v Štajerski regiji 2004–2009

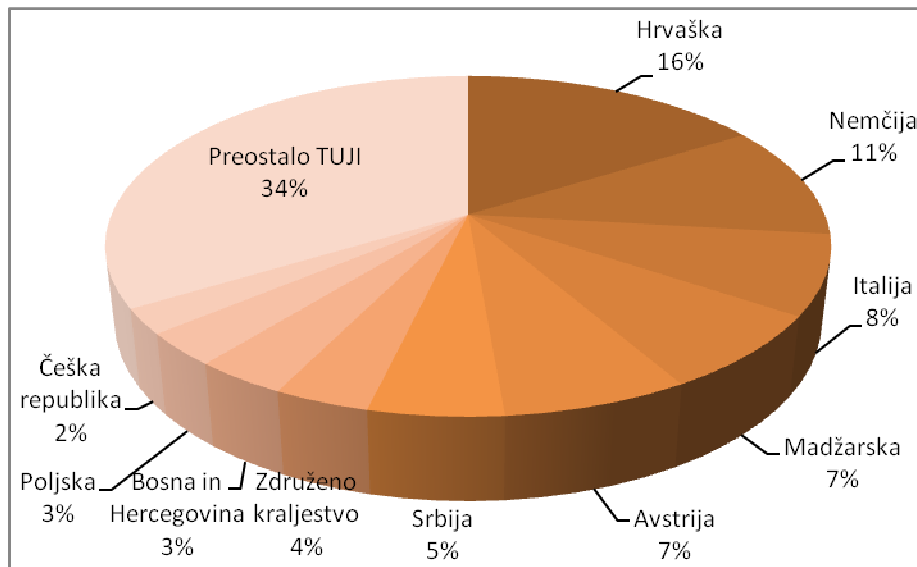
Vir: Tabela 4

Najvišje letne stopnje rasti v preučevanem obdobju so zabeležene v letu 2007, ko se je število turistov povečalo za 32,9 %, število prenočitev pa za 22,3 % (v primerjavi z letom prej).

V letu 2008 je bilo realiziranih 105.529 prihodov in 262.565 nočitev turistov, v letu 2009 pa še nekoliko več, in sicer 106.392 prihodov, kar je 0,8 % več kot v predhodnem letu in 263.261 nočitev, kar je 0,3 % več kot v predhodnem letu. Po rasti turističnega prometa v Štajerski regiji ugotavljamo, da ni bilo drastičnega upada turističnega prometa zaradi posledic svetovne gospodarske krize.

Turistično povpraševanje na Štajerskem zaznamujeta dve izraziti sezoni, in sicer poletna ter zimska. V času zimske sezone v obdobju od decembra do februarja Štajerska zabeleži 27,7 % vseh prihodov in 35,9 % vseh nočitev. Visoka poletna sezona traja v obdobju od maja do septembra, ko v štirih poletnih mesecih Štajersko obišče 38,4 % vseh turistov in realizira 34,6 % vseh letnih nočitev. Povprečna doba bivanja je v povprečju najdaljša januarja in februarja (3,6 dni), ko je smučarska sezona na višku, medtem ko je preostali del leta na relativno enakem nivoju (med 2,1 in 2,4 dni).

Grafikon 3: Emitivni trgi na Štajerskem v letu 2008

Vir: Zavod za turizem Maribor (2009)

Med tujimi gosti so največ nočitev v letu 2008 ustvarili Hrvati, in sicer 16 % vseh tujih nočitev. Sledijo jim Nemci (11 %), Italijani (8 %), Madžari (7 %) in Avstrijci (7 %). V drugi polovici najpomembnejših desetih tujih gostov se nahajajo Srbija (5 %), Združeno kraljestvo (4 %), Bosna in Hercegovina (3 %), Poljska (3 %) in Češka (2 %). Preostalih 34 % nočitev ustvarijo gosti iz ostalih evropskih držav in preostalih kontinentov, ki posamezno ustvarijo manj kot 2 % vseh letnih nočitev na Štajerskem.

2.5 ANALIZA TURISTIČNE PONUDBE V ŠTAJERSKI REGIJI

2.5.1 OBSTOJEČE POZICIONIRANJE CELOTNEGA OBMOČJA

Strategija razvoja turistične destinacije Štajerske za obdobje 2010–2020 obravnava območje 22 občin kot enotno območje prihoda turistov – destinacijo zaradi motivov prihoda gostov v to destinacijo, tj. raznolike ponudbe kulturnega, podeželskega, ekološkega in drugih zvrsti turizma. Pri tem moramo poudariti, da gre za vstopanje gostov v to zaokroženo območje (razvojno regijo) dvaindvajsetih občin Štajerske. V tem območju obstaja vrsta turističnih destinacij – mest, naselij, vasi, ki se z raznolikimi turističnimi produkti samostojno ali povezano tržijo v turizmu. Gre za turistična območja z več petdeset turističnimi proizvodi in danostmi v turizmu, ki omogočajo trajnostno rast obstoječih ter razvoj novih trženjsko zanimivih turističnih proizvodov.

Ta turistična območja oziroma destinacije se nahajajo na geografsko zaokroženih območjih Maribora, Pohorja in Dravskega polja ter Slovenskih goric. Turistična destinacija Štajerske predstavlja geografski prostor, na katerem se nahajajo posamezne turistične zanimivosti, ki so cilj turističnih potovanj, hkrati pa vsebujejo tudi vse, kar turist potrebuje za bivanje. Za potrebe celostnega razvoja turizma se izraz destinacija zato uporablja za razvojno območje regije Štajerske, ki obsega teritorij 1388 km² ob severni meji z Avstrijo, skozi osrčje Slovenskih goric in del Dravskega polja do Pohorja z ambicijo, da se razvojna vprašanja razširijo regijsko ter čezmejno.

2.5.2 KVANTITATIVNA ANALIZA PONUDBE

Turistično območje Štajerske zaznamuje izrazita koncentracija namestitvenih kapacitet v mestni občini Maribor, kar je pričakovano, realno in logično, saj predstavlja Maribor upravni ter administrativni center regije.

Po podatkih ZTM je Štajerska regija v letu 2009 razpolagala s 103 turističnimi namestitvenimi objekti, v katerih je bilo 4.485 ležišč.

Tabela 3: Namestitvene kapacitete v turistični destinaciji Štajerska, 2009

Turistično območje Štajerska (TOŠ)	Št. objektov	Število ležišč	Število sob
Skupaj	103	4.485	1.646

Vir: Zavod za turizem Maribor (2009)

Štajerska regija je, po do sedaj razpoložljivih podatkih, avgusta 2009 razpolagala s 103 turističnimi objekti, v katerih je 4.485 ležišč.

Omenjeni podatki se nanašajo na celotno analizirano območje turistične destinacije oz. na vseh 22 občin v destinaciji.

V strukturi namestitvenih kapacitet po vrstah objektov je bila v letu 2009 skoraj polovica vseh ležišč registrirana v hotelih, kar je za 9 odstotnih točk več kot znaša slovensko povprečje.

S 14,6 % sledijo apartmaji, ki so prav tako kot hoteli večinoma locirani v Mariboru ter na Pohorju. Posebnost Štajerske je izrazit delež kapacitet v gostiščih, ki so na tretjem mestu v strukturi.

Tabela 4: Struktura hotelskih namestitvenih kapacitet na Štajerskem v letu 2009

	Štajerska			
	Sobe	%	Ležišča	%
1*	0	0,0	0	0,0
2*	25	3,0	84	4,4
3*	407	48,3	906	47,7
4*	274	32,5	631	33,2
5*	137	16,3	277	14,6
SKUPAJ HOTELI	843	100,0	1.898	100,0

Vir: Zavod za turizem Maribor (2009)

Večina hotelskih kapacitet (81 %) je kategorizirana s 3 do 4 zvezdicami. Največ hotelov je kategoriziranih s 3*; v njih se nahaja 48,3 % vseh hotelskih sob in 47,7 % ležišč. Kvaliteta hotelov je zadovoljiva, vendar je za intenzivnejši turistični razvoj problematično predvsem število le-teh.

Delež nizkokvalitetnih hotelov z manj kot 3 zvezdicami je zanemarljiv in znaša le 4,4 %; hotelov z 1* na območju Štajerske ni registriranih. V primerjavi s slovenskim povprečjem je delež hotelov s 5* izjemno visok, saj znaša 14,6 % (SLO – 7 %), vendar je potrebno poudariti, da lahko zaradi nizkega števila kapacitet že en objekt izrazito vpliva na spremembo strukture le-teh.

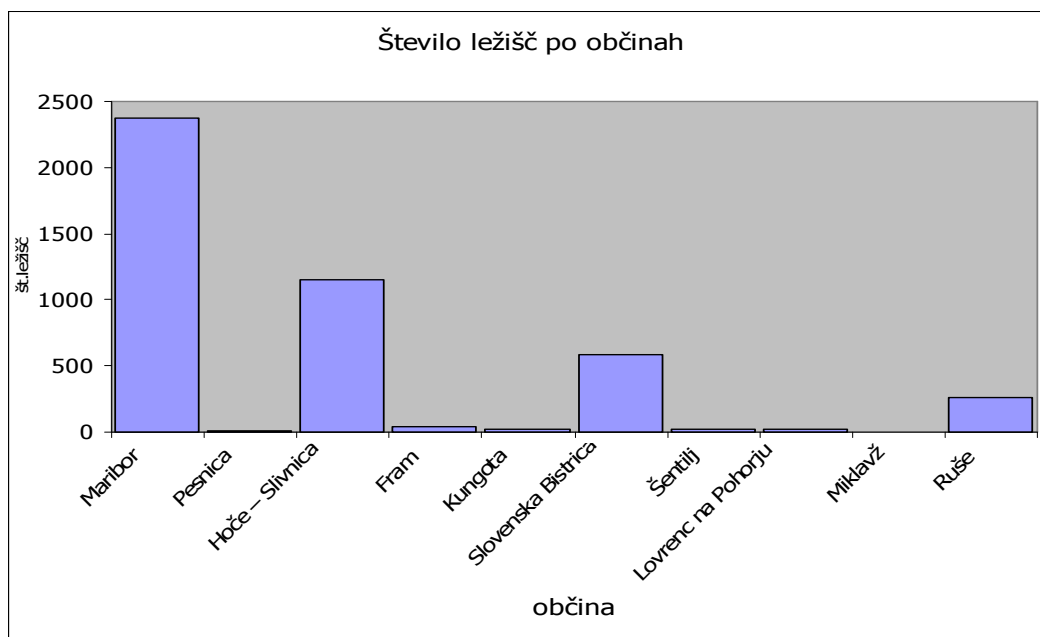
Tabela 5: Število objektov in ležišč po občinah v Štajerski regiji

Občina	Št. objektov	Struktura objektov	Število ležišč	Struktura ležišča
Maribor	48	47 %	2375	53 %
Pesnica	2	2 %	15	0 %
Hoče – Slivnica	18	17 %	1149	26 %
Fram	3	3 %	41	1 %
Kungota	1	1 %	20	0 %
Slovenska Bistrica	23	22 %	583	13 %
Šentilj	2	2 %	17	0 %
Lovrenc na Pohorju	2	2 %	25	1 %
Miklavž	0	0 %	0	0 %
Ruše	4	4 %	260	6 %
Skupaj	103	100 %	4485	100 %

Vir: Zavod za turizem Maribor (2009)

V Štajerski regiji ima po število objektov, kakor tudi po število ležišč, veliko prednost občina Maribor, in sicer razpolaga z 48 objekti oz. 49,4 % in 2375 ležišči, kar predstavlja dobro polovico vseh ležišč v celotni regiji. Sledi ji občina Hoče z 18 objekti ali 18,5 % in 1149 ležišči oz. 25,6 %. Občina Slovenska Bistrica obsega 23 objektov, vendar razpolaga z manj ležišči, in sicer s 583. Občina Miklavž ne razpolaga z nobenim objektom in ležiščem. Štajerska regija razpolaga s 103 objekti, kjer je možna uporaba 4485 ležišč. Preostale občine, ki spadajo v Štajersko regijo, ne razpolagajo z namestitvenimi objekti in ležišči.

Grafikon 4: Število ležišč po občinah v Štajerski regiji

Vir: Tabela 5

Grafikon 5: Število objektov po občinah v Štajerski regiji

Vir: Tabela 5

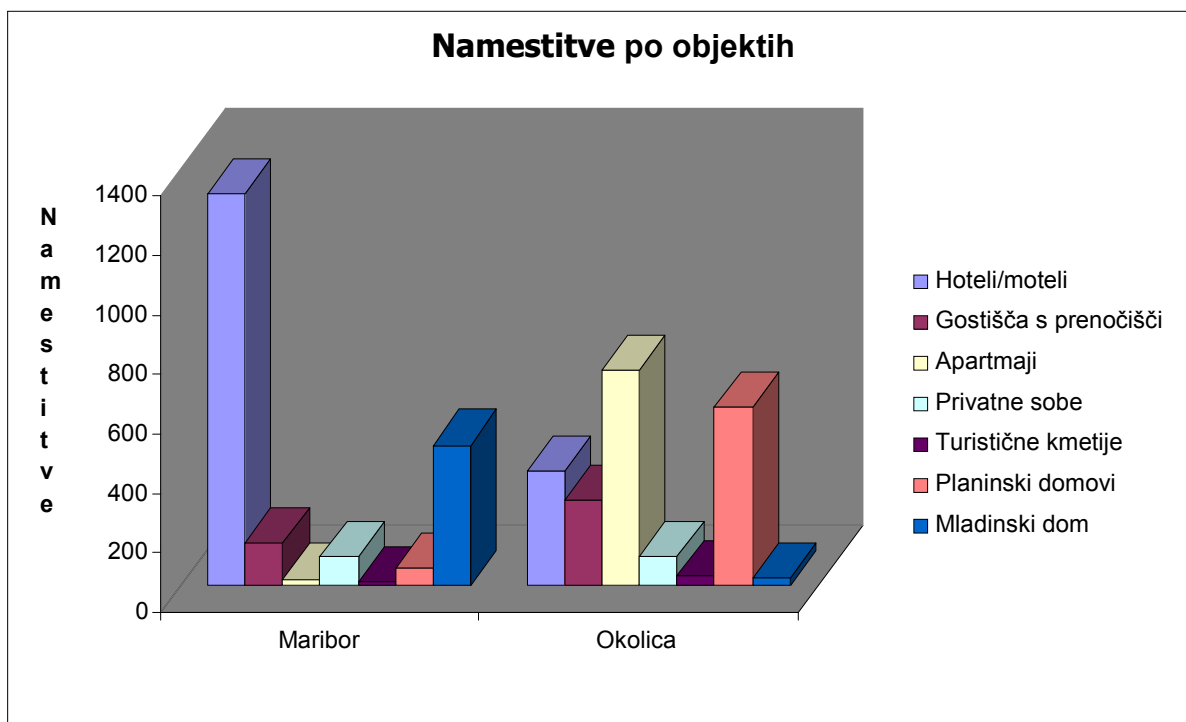
Tabela 6: Število ležišč po vrstah objektov po občinah v Štajerski regiji

OBJEKT/ OBČINA	Hoteli/moteli	Gostišča s prenočišči	Apart.	Privat. sobe	Turist. kmetije	Planinski domovi	Mladinski dom	Skupaj	Struktura po krajih
Maribor	1390	198	35	145	29	83	495	2375	53,0 %
Pesnica				15				15	0,3 %
Hoče – Slivnica	187	54	710			198		1149	25,6 %
Fram		25			16			41	0,9 %
Kungota		20						20	0,4 %
Slovenska Bistrica	59	95	15	60		354		583	13,0 %
Šentilj					17			17	0,4 %
Lovrenc na Pohorju				4		21		25	0,6 %
Miklavž		0						0	0,0 %
Ruše	137	60		18			45	260	5,8 %
SKUPAJ	1773	452	760	242	62	656	540	4485	100,0 %
Struktura po objektih	39,5 %	10,1 %	16,9 %	5,4 %	1,4 %	14,6 %	12,0 %	100,0 %	

Vir: Zavod za turizem Maribor (2010)

Glede na vrsto objektov in število namestitev razpolaga z največjim številom občina Maribor, in sicer z 2375 namestitvami, kar predstavlja več kot polovico vseh namestitev, od tega je največ hotelskih. Občina Hoče – Slivnica razpolaga z največjim številom apartmajev, in sicer z 710 namestitvami ali 93,4 % vseh apartmajev v regiji, medtem ko obsega občina Slovenska Bistrica največji del planinskih domov s 354 namestitvami. Manj namestitev beležijo občine Pesnica, Fram, Kungota, Šentilj in Lovrenc na Pohorju.

Grafikon 6: Namestitve po objektih v Mariboru in okolici

Vir: Tabela 6

Občina Maribor, kot glavno mesto Štajerske regije, razpolaga z največjo kapaciteto hotelov (78,4 %) in tudi mladinskih domov (91,7 %), medtem ko je v okolici večje število apartmajskih namestitev (95,4 %), planinskih domov (87,3 %), in dobro polovico vseh gostišč v Štajerski regiji.

Tabela 7: Nočitve po občinah v Štajerski regiji

NOČITVE	2009	2008	2007	Indeks 09/08	D09/08 %	Indeks 08/07	D08/07 %
Maribor	185.150	208.295	201.305	88,89	-11,11	103,47	3,47
Pesnica	126	174	225	72,41	-27,59	77,33	-22,67
Hoče – Slivnica	60.506	62.278	55.992	97,15	-2,85	111,23	11,23
Slov. Bistrica	17.868	20.934	20.856	85,35	-14,65	100,37	0,37
Ruše	8.988	7.872	7.059	114,18	14,18	111,52	11,52
Fram	698	1.016	874	68,70	-31,30	116,25	16,25
Miklavž	0	22	100	0,00	-100,00	22	-78,00
Lovrenc	16	0	26	0,00	-100,00	0,00	-100
Kungota	279	385	236	72,47	-27,53	163,14	63,14
Šentilj	82	95	38	86,32	-13,68	250	150
SKUPAJ	273.713	301.071	286.711	90,91	-9,09	105,05	5,05

Vir: Zavod za turizem Maribor (2010)

V letu 2007 je bilo v Štajerski regiji 286.711 vseh nočitev, od teh jih Maribor šteje 201.305, kar predstavlja 70,2 % vseh nočitev. Sledi ji občina Hoče – Slivnica s 55.992, Slovenska Bistrica z 20.856 nočitvami in nato Ruše, ki štejejo 7.059 nočitev. V letu 2008 beleži statistika porast vseh nočitev v celotni regiji za dobrih 5 %. Velik porast nočitev je v letu 2008 beležila občina Šentilj, za kar ima zasluge novozgrajeni casino ob meji z Avstrijo. V letu 2009 beležijo padec nočitev vse občine, skupno za skoraj 10 % v primerjavi z letom 2008. Padec nočitev pripisujemo recesiji in gospodarski krizi.

Tabela 8: Prihodi po občinah v Štajerski regiji

PRIHODI	2009	2008	2007	Indeks 09/08	D09/08 %	Indeks 08/07	D08/07 %
Maribor	80.481	84.925	81.418	94,77	-5,23	104,31	4,31
Pesnica	126	140	184	90,00	-10,00	76,09	-23,91
Hoče – Slivnica	18.470	20.136	17.933	91,73	-8,27	112,28	12,28
Slov. Bistrica	7.840	8.218	7.684	95,40	-4,60	106,95	6,95
Ruše	3.799	2.944	2.684	129,04	29,04	109,69	9,69
Fram	228	607	509	37,56	-62,44	119,25	19,25
Miklavž	0	22	77	0,00	-100,00	28,57	-71,43
Lovrenc	16	0	26	0,00	-100,00	0,00	-100,00
Kungota	199	170	199	111,76	17,06	85,43	-14,57
Šentilj	13	73	22	17,81	-82,19	331,82	231,82
SKUPAJ	111.172	117.235	110.737	94,83	-5,17	105,87	5,87

Vir: Zavod za turizem Maribor (2010)

V letu 2007 je Štajersko regijo obiskalo 110.737 gostov, od tega jih 81.418 beleži prestolnica Maribor. Največji porast obiskov v letu 2008 je imela občina Šentilj zaradi obiska casinoja ob meji z Avstrijo. Štajerska regija beleži v letu 2008 porast gostov za skoraj 6 %, medtem ko beleži v letu 2009 padec, in sicer za 5,2 %. Padec obiska in gostov pripisujemo recesiji ter gospodarski krizi.

Tabela 9: Prihodi in nočitve v Štajerski regiji 2004–2009

Leto	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Povprečje
Prihodi	87.225	89.133	100.967	110.737	117.235	111.172	102.745
Vj – prihodi		102	113	110	106	95	
Nočitve	244.960	247.733	270.777	286.711	301.071	273.713	270.828
Vj – nočitve		101	109	106	105	91	

Vir: Zavod za turizem Maribor (2010)

NOČITVE

$$\bar{V} = 100 \sqrt[5]{\frac{273713}{244960}} =$$

Pov. ver. indeks = 102,24
 Pov. l. st. rasti = 2,24 %
 Trend Y = 9.134X + 238.860

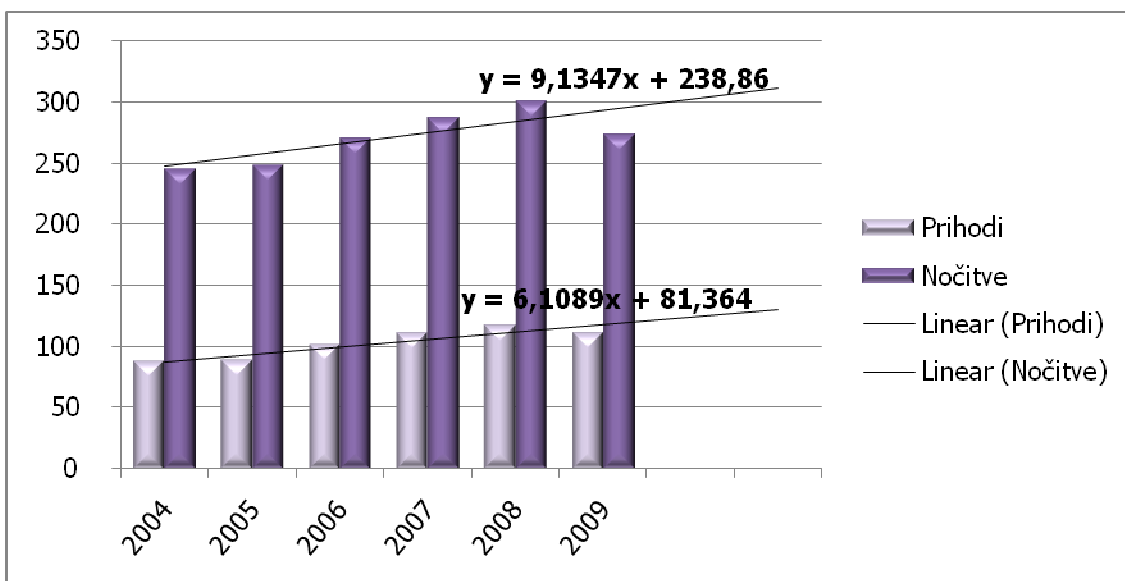
PRIHODI

$$\bar{V} = 100 \sqrt[5]{\frac{111172}{87225}} =$$

Pov. ver. indeks = 104,97
 Pov. l. st. rasti = 4,97 %
 Trend Y = 6.108X + 81.364

Grafikon 7: Prihodi in nočitve v Štajerski regiji 2004–2009

Vir: Tabela 8

Štajerska regija beleži v proučevanem obdobju (2004–2009) skupno 616.469 prihodov in 1.624.965 nočitev. Največ prihodov in nočitev je zabeleženih v letu 2008. Od leta 2004 do leta 2008 beleži Štajerska regija konstantno rast prihodov in nočitev, leta 2009 pa je beležila padec prihodov za 5,12 % v primerjavi z letom poprej ter padec nočitev za dobrih 9 %. Padec pripisujemo recesiji in gospodarski krizi.

3 PRIMERJALNA ANALIZA ŠTAJERSKE REGIJE

3.1 PREDSTAVITEV METODOLOGIJE PRIMERJALNE ANALIZE

Analiza primerjalnih destinacij je bila v večini opravljena preko spletnih strani in komunikacije z Zavodom za turizem Maribor ter Turističnim društvom Maribor.

Namen analize je ugotoviti primerljive in konkurenčne prednosti turistične destinacije v razmerju do Štajerske regije. Poudarek je predvsem na:

- a) splošni predstavitvi izbrane destinacije;
- b) analizi turistične ponudbe (prenočitvene zmogljivosti, gostinska ponudba, aktivnosti/programi/produkti na ravni destinacije, informacijska dejavnost);
- c) organiziranost na nivoju destinacije.

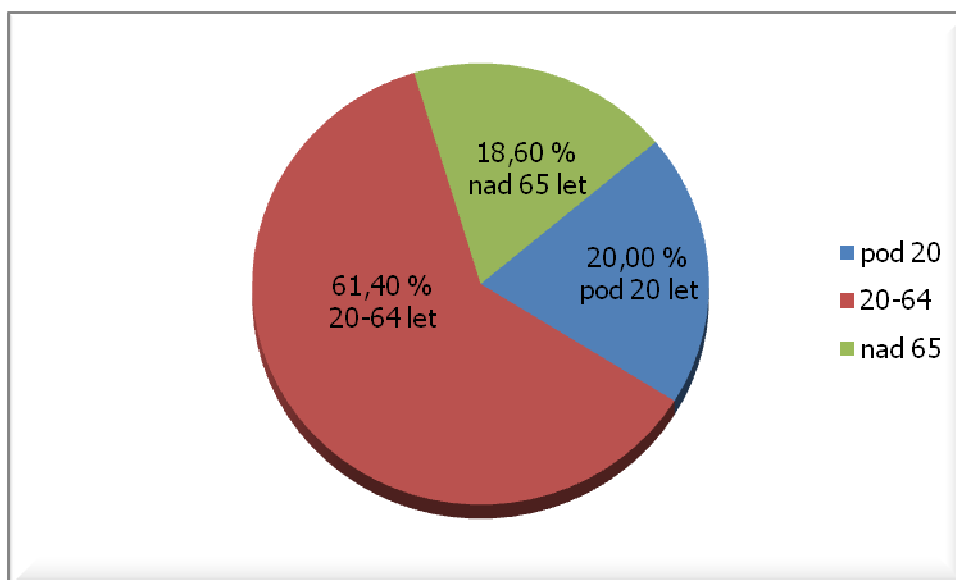
Primerjava s Štajersko temelji na podlagi kvantitativnih kazalnikov (št. ležišč/objektov na prebivalca/km², št. prenočitev na prebivalca/km²) in kvalitativnih kazalnikov (stopnja kakovosti, pestrosti ponudbe ...).

Primerjalne destinacije so izbrane na podlagi podobnih naravnih in kulturno-zgodovinskih danosti ter razvitosti in pestrosti turistične ponudbe.

3.1.1 PREDSTAVITEV IN KRATKA ANALIZA PRIMERLJIVE DESTINACIJE AVSTRIJSKE ŠTAJERSKE

Štajerska je zvezna dežela, ki leži na jugu Avstrije in meji na Slovenijo. Je druga največja dežela izmed devetih v Avstriji. Obsega 16.388 km² in je imela v letu 2008 1.204.947 prebivalcev. Glavno mesto dežele je Graz.

Grafikon 8: Starostna struktura prebivalcev Avstrijske Štajerske v letu 2009

Vir: Das Land Steiermark (2010)

Analiza starostne strukture kaže, da zaznamuje Avstrijsko Štajersko večji delež starejšega prebivalstva, medtem ko predstavlja delež mladega prebivalstva 20 % vsega prebivalstva, kar je za 7 % več kot v Štajerski regiji.

Termin Zgornja Štajerska v Avstriji pomeni severo- in severozahodni del zvezne dežele, Zahodna Štajerska pa predele Graza, področja vzhodno od Graza pa Vzhodna Štajerska. Južna Štajerska pa je del Slovenije od leta 1918 in se večkrat poimenuje tudi Spodnja Štajerska.

Narava, uživanje in udobnost so v centru odločanja glede izbire te destinacije kot počitniške. Predvsem vabi z bogatimi zaledji narave: gozdovi, vino, jabolka, buče, pitne vode in zdravilne termalne vode, ki so tipične za Štajersko.

Vrh ponudbe, po kateri je tudi največ povpraševanja, predstavljajo pohodništvo, kulinarika, narava in terme. Izredno dobro imajo razvit produkt počitnic za družine in otroke. V severnem predelu dežele predstavljajo posebna doživetja pohodništvo in kolesarjenje po sedmih naravnih parkih ter nacionalnem parku. V južnem predelu pa prevladuje ponudba term. Vzhodni del zaznamujejo gradovi in nasadi jablan, zahodni pa bučno olje, ki mu pravijo „zeleno zlato Štajerske“ ter zibelka lipicancev, na skrajnem jugu pa seveda sončne lege z vinsko trto in vini.

Glavno mesto dežele, Graz, je bilo v letu 2003 Evropska kulturna prestolnica.

Pozimi je na Avstrijskem Štajerskem na razpolago 860 km smučarskih prog. Poleg vse ponudbe pa je na razpolago tudi množica prireditev, od športnih do kulturnih. V glavnem se vse vrte okoli kulture, športa, kulinarike in običajev.

Med najvišjim vrhom Dachstein (2667 m) in vinskimi griči je veliko naravnih lepot, znamenitosti ter spomenikov: reke, gozdovi, jame, naravni parki, nacionalni park.

Ponudba turističnih proizvodov obsega: poletne in zimske aktivnosti, v poletnem času predvsem kolesarjenje, pohodništvo, golf, jahanje, kulturo, naravo, ob tem pa še izredno bogato ponudbo wellnesa in kulinarike, ki sta na razpolago preko celega leta; v zimskem času pa vse zimsko športne aktivnosti od smučanja, teka na smučeh, sankanja, zimskega pohodništva.

Tabela 10: Prihodi in nočitve v Avstrijski Štajerski 2004–2009

Leto	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Povprečje
Prihodi	2.635.876	2.707.353	2.780.969	2.902.490	3.032.835	3.114.312	2.862.306
Vj – prihodi		103	103	104	104	103	
Nočitve	9.602.086	9.765.693	9.777.325	10.049.874	10.581.417	10.668.302	10.074.116
Vj – nočitve		102	100	103	105	101	

Vir: Das Land Steiermark (2010)

NOČITVE

$$\bar{V} = 100 \sqrt[5]{\frac{10668302}{9602086}} =$$

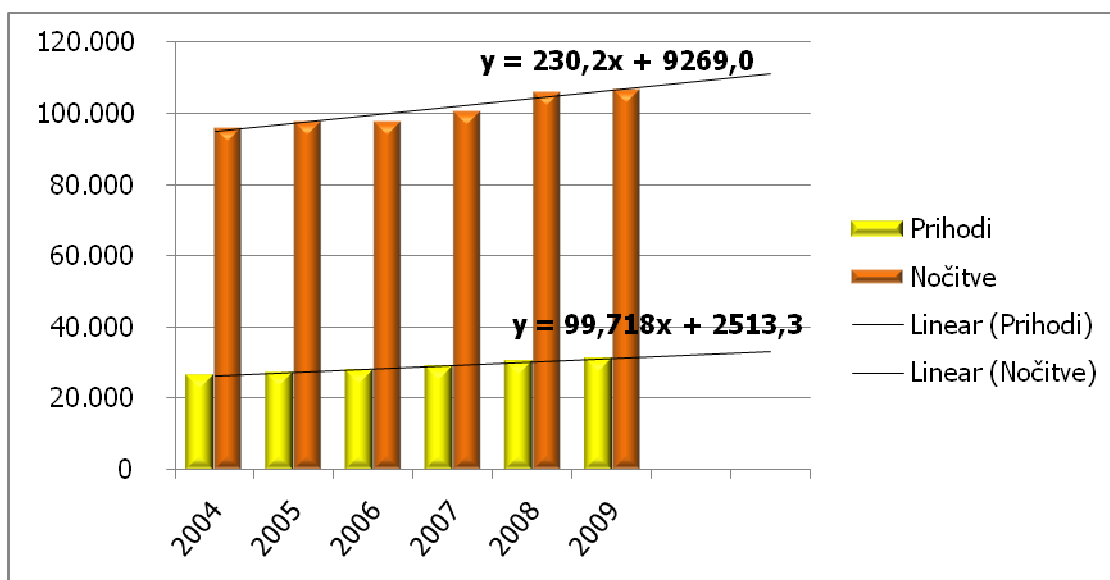
Pov. ver. indeks = 102,13
 Pov. l. st. rasti = 2,13 %
 Trend Y = 230.020X + 9.269.000

PRIHODI

$$\bar{V} = 100 \sqrt{\frac{3114312}{2635876}} =$$

Pov. ver. indeks = 103,39
 Pov. l. st. rasti = 3,39 %
 Trend Y = 99.718X + 2.513.300

Grafikon 9: Prihodi in nočitve v Avstrijski Štajerski v letih 2004–2009

Vir: Tabela 9

Avstrijska Štajerska beleži v proučevanem obdobju 2004–2009 skupno 17.173.835 prihodov in 60.444.697 nočitev. V tem obdobju beleži konstantno rast prihodov gostov, kot tudi rast nočitev. Prihodi gostov so se od leta 2004 do leta 2009 povečali za 18,18 %, nočitve pa za dobrih 11 %.

Avstrijsko Štajersko obsega 6.724 nastanitvenih objektov z 119.657 ležišči.

Tabela 11: Število objektov z nastanitvami na Avstrijskem Štajerskem

Vrsta objekta	Št. objektov	Struktura števila objektov	Št. nastanitev	Struktura števila nastanitev
Hotel *****	214	3,2 %	18.690	15,6 %
Hotel ***	836	12,4 %	25.898	21,6 %
Hotel **	519	7,7 %	10.389	8,7 %
Zdravilišče	18	0,3 %	1.633	1,4 %
Počitniško stanovanje	229	3,4 %	5.382	4,5 %
Zasebna namestitev	3054	45,4 %	19.396	16,2 %
Turistična kmetija	1391	20,7 %	10.023	8,4 %
Kamp	70	1,0 %	15.960	13,3 %
Dijaški dom	26	0,4 %	1.769	1,5 %
Mladinski hotel	20	0,3 %	2.850	2,4 %
Gorska koč	112	1,7 %	1.967	1,6 %
Drugi nastanitveni objekti	235	3,5 %	5.700	4,8 %
SKUPAJ	6724	100,0 %	119.657	100,0 %

Vir: Zavod za turizem Maribor (2009)

Tabela 12: Primerjalni kazalniki

PRIMERJALNI KAZALNIKI			
Osnova za leto 2008	Štajerska regija	Avstrijska Štajerska	Slov. Štajerska/ Avst. Štajerska
Število prebivalcev	225.888	1.203.986	19 %
Površina področja v km ²	1.171,70	16.392,00	7 %
Št. prebivalcev na km ²	192,79	73,45	262 %
Število nastavitvenih objektov	103	6.724	2 %
Povprečna doba bivanja	2,48	3,49	71 %
Povprečna zasedenost v %	19,67	24,23	81 %
Število ležišč	4485	119.657	4 %
Število ležišč na 1000 preb.	19,85	99,38	19,9 %
Povprečno število ležišč/objekt	43,54	17,80	245 %
Število ležišč na km ²	3,83	7,30	52,4 %
Število prihodov	117.235	3.032.835	3,8 %
Število prihodov na 1000 preb.	519	2.519	21 %
Število prihodov na km ²	100	185,02	54 %
Število nočitev	301.071	10.581.417	3 %
Število nočitev na 1000 preb.	1.332,83	8.788,65	15,2 %

Vir: Zavod za turizem Maribor (2009)

3.2 PRIMERJAVA AVSTRIJSKE ŠTAJERSKE S ŠTAJERSKO REGIJO

Če primerjamo analizirani destinaciji s kazalniki v zgornji tabeli, je turistična destinacija Štajerska 14-krat manjša od Avstrijske Štajerske in ima posledično tudi približno 32-krat manj razpoložljivih ležišč kot Avstrijska Štajerska.

Pri primerjavi podatkov na 1000 prebivalcev moramo biti pozorni na podatek, da je Štajerska mnogo manjša po površini, hkrati pa precej goste naseljena, 192 prebivalcev/km², Avstrijska Štajerska pa le z 73 prebivalci/km². Ima pa Štajerska precej manj nastanitvenih objektov, beleži jih 103, medtem ko Avstrijska Štajerska beleži 6.724 nastanitvenih objektov.

Pestrost ponudbe prenočitvenih zmogljivosti se razlikuje predvsem v obsegu tipa ponudbe, na Avstrijskem Štajerskem je v veliki meri zastopan zaseben tip ponudbe namestitev, od zasebnih sob, stanovanj, turističnih kmetij. Na Štajerskem pa prevladujejo hoteli, ki so v večji meri skoncentrirani na središče Maribora. Ostala ponudba namestitev v Štajerski regiji je slabše zastopana, predvsem je izredno malo turističnih kmetij. V letu 2008 je Štajerska beležila 301.071 nočitev, Avstrijska Štajerska pa 10.581.417; povprečna doba bivanja je v Avstrijski Štajerski daljša za 1 dan.

Delno lahko rečemo, da ima Štajerska že nekako vzpostavljeno in tržno naravnano predstavitev turistične ponudbe. Integracija ponudbe pa je mogoča le na podlagi vzpostavljene krovne turistične organizacije na lokalnem ali regionalnem nivoju, katere poslanstvo je prav povezovanje, koordiniranje tako javnega in privatnega sektorja ter civilne družbe s ciljem skupnega načrtovanja, oblikovanja in trženja celovite turistične ponudbe območja.

Razloge za zgoraj omenjene ugotovitve je iskati predvsem v neorganiziranosti turističnega gospodarstva in javnega sektorja.

Tabela 13: Povprečna letna stopnja rasti 2004–2009

Pov. let. stop. rasti v %	Štajerska regija		Avstrijska Štajerska
	SURS	ZTM	
NOČITVE	4,93	2,24	2,13
PRIHODI	7,13	4,97	3,39

Vir: Lastni (2011)

Povprečna letna stopnja rasti 2004–2009 izkazuje po podatkih SURS-a 4,93 % za nočitve in 7,13 % za prihode, medtem ko izkazujejo podatki ZTM 2,24 % za nočitve in 4,97 % za prihode. V obeh primerih ima po podatkih Štajerska regija višjo povprečno letno stopnjo rasti kot Avstrijska Štajerska, ki znaša 2,13 % za nočitve in 3,39 % za prihode.

4 POMEN IN VLOGA DELEŽNIKOV JAVNEGA, CIVILNEGA IN GOSPODARSKEGA SEKTORJA

4.1 STRATEGIJA PARTNERSTEV

Turizem je dejavnost, ki je zelo integralna in združuje torej veliko število gospodarskih dejavnosti, naravnih in kulturnih danosti, infrastrukturnih pogojev ter drugih dejavnikov, ki vplivajo na konkurenčno sposobnost določenega turističnega območja. Ti dejavniki so med seboj seveda povezani in delujejo kot sistem, v katerem mora delovati vsak njegov del, če želimo da je ponudba, ki jo doživlja gost na tem turističnem območju, kakovostna in sposobna za tekmovanje na zelo konkurenčnem turističnem trgu.

Vsi dejavniki in stopnja njihove razvitosti določajo tekmovalno sposobnost turističnega območja. Vsebino in stopnjo razvitosti posameznih dejavnikov določajo različne vrste subjektov, ki sodelujejo pri oblikovanju turistične ponudbe nekega območja, ki jih lahko razvrstimo na:

1. Javni sektor:

- država,
- občina,
- javna podjetja in zavodi.

2. Privatni sektor:

- neposredni ponudniki turističnih storitev,
- komplementarni ponudniki turističnih storitev (obrtniki, kmetije).

3. Civilni sektor:

- domače prebivalstvo na turističnem območju.

4.2 VLOGA IN POMEN JAVNEGA SEKTORJA

Kljub temu, da je turizem domena privatnega gospodarskega sektorja in majhnega podjetništva, imajo subjekti javnega sektorja, še posebej občine, ključno vlogo pri zagotavljanju pogojev za dolgoročno uspešnost razvoja turizma na določenem območju. Način izvajanja aktivnosti javnega sektorja mora temeljiti na nenehni koordinaciji s privatnim sektorjem zaradi večje učinkovitosti razvojnih in trženjskih aktivnosti.

Javni sektor – občina in tudi država morata zagotavljati maksimiranje koristi, ki jih prinaša turizem ter minimizirati probleme, ki se lahko pojavljajo pri razvoju turizma v dobro gospodarskega razvoja območja, mednarodne konkurenčnosti, novih delovnih mest, socialne varnosti, pozitivnega in načrtovanega razvoja okolja ter dolgoročnih koristi turističnega gospodarstva.

Naloge javnega sektorja na turističnem območju:

1. Vzpostavi in skrbi za urejeno komunalno infrastrukturo, ki olajšuje investicije privatnega sektorja v turistično infrastrukturo ter suprastrukturo (komunalno in informacijsko infrastrukturo, ceste, pločnike, mestne ter vaške trge, občinske zelenice in zelene površine).
2. Ureja prometni režim v regiji (ureditev prometnega režima in omejitev prometa na zaščitnih območjih z uvedbo ekološke takse).
3. Spodbuja razvoj turizma s strateškim načrtovanjem razvoja obremenjenosti okolja in pripravo ustreznih prostorskih planov.
4. Vzpostavi in skrbi za osnovno javno turistično infrastrukturo ter njeno ustrezno signalizacijo (pohodne poti, sprehajalne poti, kolesarske poti, vzdržuje poenoten sistem signalizacije – tabel, omogoča ter tudi sofinancira naložbe v skupne objekte turistične infrastrukture, ki koristijo večjemu številu turističnih ponudnikov in turistov na območju občine).
5. Pospešuje materialni razvoj turizma z intenzivnim državnim in mednarodnim lobiranjem ter oblikovanjem občinskih skladov za revitalizacijo vasi (ureditev fasad hiš, vaških trgov), kulturne in naravne dediščine.
6. Pojavlja se kot investitor in soinvestitor pri določenih objektih turistične infrastrukture ter programih (športna dvorana, golf igrišče, tematske poti ...).
7. Skrbi za turistično informacijsko dejavnost v kraju s tesnim sodelovanjem privatnega sektorja v obliki skupnega »javno zasebnega partnerskega odnosa«. Izvajajo se aktivnosti informiranja v turistično informacijskem centru, vzdrževanje in postavitve dodatnih turističnih označb ter turistične signalizacije, nadgradijo se obstoječe spletne strani s centralnim rezervacijskim sistemom in dodatnimi ažurnimi turističnimi informacijami.
8. Vzpostavlja ustrezno socialno in zaposlitveno politiko, sofinancira ter spodbuja usposabljanje in izobraževanje na področju deficitnih poklicev v turizmu, spodbuja zaposlovanje ljudi v turistični dejavnosti iz lokalnega okolja, širšega regijskega področja ter celotne Slovenije in vpliva na ugodne življenjske razmere lokalnega prebivalstva.

4.3 VLOGA IN POMEN PODJETNIŠKEGA SEKTORJA

Od raznolikosti in obsega ponudbe privatnega gospodarskega sektorja, ki ga tvorijo ponudniki osnovnih turističnih storitev ter dopolnilne ali komplementarne turistične ponudbe, je v največji meri odvisna učinkovitost in kakovost turistične ponudbe območja. Gospodarski subjekti so ključni dejavniki turističnega sistema na ponudbeni strani in torej tudi ključni subjekti turistične organiziranosti.

Naloge gospodarskih subjektov na turističnem območju pri razvoju turizma so:

1. Izvajajo poslovno komercialno trženje obstoječih storitev.
2. Investirajo v razvoj novih potrebnih kapacitet, turističnih programov in proizvodov.
3. Skrbijo za izvajanje kakovostne turistične ponudbe.
4. Dodatno usposablajo in izobražujejo zaposlene ljudi.
5. Sodelujejo z javnim sektorjem pri trženju doma in v tujini.
6. Sodelujejo z ostalimi gospodarskimi subjekti, javnim sektorjem in civilnim sektorjem pri oblikovanju integralnih novih, konkurenčnih turističnih programov, proizvodov ter paketov, namenjenih končnim potrošnikom.

4.4 VLOGA IN POMEN CIVILNEGA SEKTORJA

Sektor civilno pravnih organizacij vključuje turistična in druga društva, katerih področje delovanja sovпада s turistično dejavnostjo (športna, planinska, kulturna). Vloga in dejavnost društev v Štajerski regiji:

1. Spodbujanje domačega prebivalstva za sodelovanje pri pospeševanju turizma z raznimi akcijami, tekmovanji in urejanjem okolja.
2. Akcije na področju ohranjanja kulturne in naravne dediščine, običajev ter urejanja okolja.
3. Olepševanje krajev.
4. Organiziranje nekaterih tipičnih prireditev v svojem okolju ali sodelovanje pri določenem delu prireditev z drugimi dejavniki.
5. Akcije ozaveščanja mladih za turizem.
6. Izvajanje nekaterih promocijskih aktivnosti v kraju.
7. Prodaja spominkov, ribolovnih dovolilnic, vstopnic, vozovnic.
8. Izposoja rekvizitov za rekreacijo in sprostitev.
9. Založništvo promocijskih materialov.
10. Izvajanje lokalne turistične vodniške službe.
11. Povezovanje s sorodnimi društvi v drugih občinah, regijah (državno in mednarodno) ter spodbujanje povezovanja proizvodov.

5 PREDLOGI IZBOLJŠAV ZA POSPEŠEN RAZVOJ TURIZMA V ŠTAJERSKI REGIJI

1. Kvalitetna ponudba turističnih storitev. Kvaliteta storitev bo v prihodnosti poleg avtentičnosti ponudbe in ekološke naravnosti pri načrtovanju ter izgradnji infrastrukture ključen element konkurenčnega pozicioniranja.

Kvaliteta turistične storitve se odraža tudi v kakovosti in razvoju samega kadra. Spodbujati je potrebno sodelovanje med izobraževalnimi institucijami in gospodarstvom pri pripravi ustreznih programov izobraževanja ter uvajanja sodobnih metod upravljanja s kadri v turistična podjetja, promovirati sam gostinski in turistični poklic ter spodbuditi zanimanje za opravljanje le-tega in možnost same zaposlitve.

Povečati dostopnost do destinacije. Veliko dela nas čaka pri izboljševanju letalske infrastrukture, predvsem je potrebno vložiti vse napore, da se vzpostavijo letalske linije nizkocenovnih prevoznikov in tako izkoristi potencial mariborskega letališča. Na trgu smo slabo uvrščeni tudi glede konkurenčnosti cen v turizmu, ki jih bo potrebno primerno prilagoditi ostalim evropskim turističnim destinacijam.

2. Povezovanje deležnikov v ponudbeni verigi. Ponudniki turističnih proizvodov, upravljalci s turistično infrastrukturo, organizatorji, turistični informacijski centri se morajo med seboj povezovati in tako oblikovati zaokroženo ponudbo, ki bo lahko zadovoljila pričakovanja čedalje bolj zahtevnih gostov.

Smernice potekajo predvsem v krepitvi povezovanja in sodelovanja pri skupnem načrtovanju, oblikovanju ter trženju po načelih javno zasebnega partnerstva na vseh ravneh turizma. Pričakuje se maksimalna vključenost interesov lokalnega prebivalstva in civilne družbe.

3. Dvig prepoznavnosti destinacije – oblikovanje blagovne znamke Turistična destinacija Štajerske, ki bo temeljila na prepoznavni identiteti regije in izražala vizijo ter cilje in bo povzemala pričakovanja ter načrte deležnikov turizma na Štajerskem. Sama Štajerska regija danes še nima svoje blagovne znamke, s katero bi bila prepoznavna na turističnem svetovnem trgu, zato bo potrebno razviti oz. oblikovati atraktivno blagovno znamko, s katero si bo regija pridobila ime in s tem prepoznavnost.

Blagovna znamka je ključ do prepoznavnosti in konkurenčnega pozicioniranja. Z uvedbo blagovne znamke se intenzivirajo komunikacijske aktivnosti, ki imajo tudi neposredne učinke na povpraševanje. Posebej je v tej točki potrebno izpostaviti dva dogodka, ki zahtevata posebno pozornost in predstavljata izjemno priložnost za dvig prepoznavnosti destinacije: Evropska prestolnica kulture leta 2012 ter Univerzijada 2013.

4. Turistično ponudbo je potrebno razpršiti izven trenutno aktualnih centrov. Podeželje nudi izjemen potencial za razvoj tako novih turističnih proizvodov kot tudi turistične infrastrukture. Število vpeljanih, okolju prijaznih projektov (zeleni turizem), število produktov in storitev naj bo namenjenim različnim generacijam – seniorjem, mladim, družinam, invalidom itd.

Razvijati je potrebno tako ponudbo, da bo zagotavljala povpraševanje preko vsega leta. Turizem ne sme biti dejavnost, ki je vezana na sezono. Štajersko regijo trenutno spremlja sezonski turizem, in sicer zimski ter poletni. Za izboljšanje obiskanosti čez vse leto je potrebno spodbuditi zanimanje domačega gosta za oddih doma, poudariti oglaševanje na kulturnih in športnih prireditvah ter možnosti preživljanja počitnic v sklopu le-teh. Oglaševanje je potrebno prenesti tudi preko meja, v tujino.

5. Razvojni trendi za naslednje desetletje napovedujejo prihodnost zelenemu turizmu. Štajerska je kot turistična destinacija izrazito »zelena«. Pohorski gozdovi, travniki Dravskega polja, griči Slovenskih goric ponujajo nešteto možnosti za razvoj turistične ponudbe, ki je skladna z novo filozofijo turizma: trajnostni razvoj, skrb za okolje, ekologija, učenje in spoznavanje življenja v naravi, uporaba naravnih materialov, bio pridelava hrane, sonaravno kmetijstvo, gibanje, sproščanje in iskanje duhovnosti v stiku z neokrnjeno naravo.

6 ZAKLJUČEK

Turisti postajajo vse bolj zahtevna skupina ljudi, ki želijo svoje počitnice preživeti čim bolj razgibano in pestro, predvsem pa v zdravem ter čistem okolju. Prednost bodo tako imele destinacije, ki bodo zraven naravnih in kulturnih znamenitosti ponujale obisk turističnih kmetij ter domačij s ponudbo zdrave prehrane in pijače ter mirnih, skritih koticov za razmišljanje in oddih. Vse to so dejavniki, ki jih želi danes izkoristiti turist; doživeti želi tisto, česar v svojem domačem kraju ne more. Štajerska regija ima s svojo lego in hribovitim zelenim okoljem vse možnosti ter potenciale za razvoj tovrstnega turizma. Kljub temu, da regija razpolaga z veliko naravnimi danostmi, so le-te premalo izpostavljene kot turistične znamenitosti oz. so turistom neatraktivno predstavljene.

V diplomski nalogi smo analizirali zbrane podatke nočitev in prihodov v obdobju 2004–2009 za Štajersko regijo ter Avstrijsko Štajersko. Za Štajersko regijo smo pridobili podatke, ki jih navaja Statistični urad RS (v nadaljevanju SURS) in podatke, ki jih navaja Zavod za turizem Maribor (v nadaljevanju ZTT Maribor). Ob tem smo prišli do ugotovitve, da imajo podatki med institucijama močna odstopanja, in sicer za skoraj 15 %. Tako na primer SURS beleži 95 nastanitvenih objektov, medtem ko beleži ZTT Maribor 103 objekte. Največja odstopanja so v letu 2009, kjer beleži SURS porast nočitev za 0,3 % in porast prihodov za 0,8 % v primerjavi z letom prej, medtem ko beleži ZTT Maribor padec nočitev za 9,1 % in padec prihodov za 5,17 % v primerjavi z letom 2008. Zaradi navedenega prihaja do odstopanj tudi v povprečni letni stopnji rasti v obdobju 2004–2009, ki po podatkih SURS znaša 4,93 % za nočitve in 7,13 % za prihode, po podatkih ZTT Maribor pa 2,24 % za nočitve in 4,97 % za prihode. Kljub ugotovljenim razlikam beleži Avstrijska Štajerska nižjo stopnjo rasti, in sicer 2,13 % pri nočitvah in 3,39 pri prihodih.

Ob zbranih in analiziranih podatkih smo prišli do spoznanja, da ima Štajerska regija v primerjavi z Avstrijsko Štajersko, v proučevanem obdobju 2004–2009, višjo povprečno letno rast nočitev ter prihodov. V tem primeru ovržemo osnovno trditev, da se turizem v Štajerski regiji razvija slabše kot v sosednji Avstriji.

Prav tako lahko delno ovržemo drugo osnovno trditev, da število prihodov in nočitev v Štajerski regiji upada. Z analizo podatkov smo ugotovili, da le-ti v proučevanem obdobju iz leta v leto naraščajo, razen v zadnjem letu 2009, kjer beleži ZTT Maribor padec nočitev in prihodov.

Ob napovedanih mednarodnih dogodkih, Evropska prestolnica kulture in Univerziada, lahko trdimo, da zahtevata dogodka posebej izdelano strategijo komuniciranja, katere cilj mora biti postavitve slovenske Štajerske na zemljevid turističnih destinacij srednje Evrope. Priložnost, ki je ponujena s tema dogodkoma, se zagotovo ne bo ponovila, zato ju moramo označiti kot največji priložnosti na področju trženja.

Kljub ovrženim osnovnim trditvam smo v diplomski nalogi podali predloge izboljšav za pospešen razvoj turizma v Štajerski regiji, saj so si na Zavodu za turizem v Mariboru postavili cilje za boljšo prihodnost v turizmu, in sicer povečanje namestitvenih kapacitet za 50 %, povečanje števila prihodov za 100 % in nočitev za 150 % ter podaljšanje dobe bivanja na več kot 3 dni. Večjo učinkovitost razvoja turizma v Štajerski regiji bo prinesla tudi tesnejša povezanost treh stebrov, to so javni, privatni in civilni, ki so temelj za razvoj turizma.

LITERATURA IN VIRI

1. Turistično društvo Maribor (1997), 120 let Turističnega društva Maribor, Maribor

2. Zavod za turizem Maribor (2009), Strategija razvoja turizma turističnega območja Štajerske, Maribor
3. RS Ministrstvo za gospodarstvo (2006), Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007–2011, Ljubljana
4. Dosegljivo na: Statistični urad Republike Slovenije (2010). Dostopno 07.02.2010 na: <http://www.stat.si>
5. Dosegljivo na: Maribor – Pohorje (2009). Dostopno 18.12.2009 na: <http://www.maribor-pohorje.si>
6. Dosegljivo na: Regionalni razvojni program za Podravsko razvojno regijo 2007–2013 (2006). Dostopno 12.02.2010 na: <http://www.mra.si/regionalna-razvojna-agencija/regionalni-razvojni-program-2007-2013>
7. Dosegljivo na: Predstavitev regije-Slovenia holidays (2010). Dostopno 16.01.2010 na: <http://www.sloveniaholidays.com/stajerska/turisticne-informacije/predstavitev-regije>
8. Dosegljivo na: Slovenska turistična organizacija 2010). Dostopno 08.01.2010 na: <http://www.slovenia.info>
9. Dosegljivo na: Avstrijski statistični urad (2010). Dostopno 28.01.2010 na: www.statistik.at
10. Dosegljivo na Das Land Steiermark (2010). Dostopno 10.01.2010 na: <http://www.verwaltung.steiermark.at/cms/ziel/97889/DE>
11. Dosegljivo na: VODENIK, Marija (2006) , Strategija trajnostnega razvoja turizma v Benediktu in na Sveti Ani. Dostopno 16.01.2010 na: <http://old.epf.uni-mb.si/ediplome/pdfs/vodenik-marija.pdf>
12. Dosegljivo na: DOBRIŠEK, Vesna (2009), Kolesarske poti v Spodnji Savinjski dolini v primerjavi z Dravsko kolesarsko potjo na avstrijskem Koroškem. Dostopno 16.01.2010 na: <http://old.epf.uni-mb.si/ediplome/pdfs/dobrisek-vesna.pdf>
13. Dosegljivo na: PETRIŠIČ, Andreja (2009) , Vključitev Bistrice ob Sotli v turistično ponudbo regije. Dostopno 16.01.2010 na: <http://old.epf.uni-mb.si/ediplome/pdfs/petrisic-andreja.pdf>